

خورشید ديار سپاهان

مروری کوتاه بر شخصیت علمی، معنوی و اجتماعی

علامه محمد باقر مجلسی (ره)

علیرضا اسلامی فر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقديم به روح بلند
احياگر حقايق و معارف قرآن كريم و عترت معصومين (ع)
بزرگ مروج فرهنگ ناب تشيع علوی
حافظ احاديث اهل بيت عصمت و طهارت (ع)
نويسنده بزرگترين دائرة المعارف جهان اسلام
و پرجمدار بزرگ مذهب حقه جعفری

حضرت علامه محمدباقر مجلسی (ره)

و پدر گرانقدر و فاضل ایشان

حضرت علامه محمدتقی مجلسی (ره)

عنوان: ..... خورشید دیار سپاهان
تهیه و تدوین: ..... علیرضا اسلامی فر
ویراستار: ..... فضل اله جعفری
صفحه آرایي: ..... مهران باقریان
چهره پرداز پشت جلد: ..... امیر نساجی
ناشر: ..... کانون قرآن و عترت واحد شهر مجلسی
تیراژ: ..... ۴۰۰۰ نسخه
انتشار نوبت اول: ..... مرداد ماه ۱۳۸۹
انتشار نوبت دوم: ..... مرداد ماه ۱۳۹۶

* شهر جدید علامه مجلسی (ره) - دانشگاه آزاد اسلامی کانون قرآن عترت
کدپستی: ۸۶۳۱۶۵۶۴۵۱   تلفن: ۹۳-۵۲۴۷۲۲۹۰-۳۱

فهرست مطالب

۲	نگاهی بر یک طلوع.....
۲	پدر علامه.....
۳	نیاکان علامه.....
۳	خواهران و برادران علامه.....
۴	دعای خیر پدر علامه.....
۴	لقب شیخ الاسلامی علامه.....
۵	اساتید علامه.....
۵	شاگردان علامه.....
۶	شخصیت معنوی علامه.....
۷	عوامل موفقیت علامه مجلسی.....
۷	علامه، مرد نخستگی ناپذیر.....
۸	اجازات علمی علامه.....
۸	آثار و تألیفات علامه.....
۹	علامه، نویسنده پرکار.....
۹	گفتار علامه درباره سلوک علمی خویش.....
۱۰	بحار الانوار دائره المعارف شیعه.....
۱۰	انگیزه تألیف بحار الانوار در بیان علامه.....
۱۱	بحار الانوار از نگاه علمای سلف.....
۱۲	بحار الانوار در بیان امام خمینی (ره).....
۱۳	علامه و منبرهای وعظ و خطابه.....
۱۴	علامه و سفرهای علمی.....
۱۵	آبرت اینشتن و علامه.....
۱۶	گفتار بزرگان در توصیف علامه.....
۱۶	علامه و از بین بردن آئین های انحرافی.....
۱۷	علامه و بت شکنی.....
۱۷	علامه و شاهان صفوی.....
۱۹	علامه و منع از باده نوشی درباریان.....
۲۰	علامه و تألیف رساله سیاست نامه.....
۲۰	چند سخن نغزاز علامه.....
۲۱	نظر امام خمینی (ره) در مورد حضور علامه در دربار صفویه.....
۲۲	داستان هایی از زندگی علامه.....
۲۳	وفات علامه.....
۲۴	سالم ماندن جنازه علامه بعد از ۳۰۰ سال.....
۲۴	برآورده شدن حاجت، با توسل به قبر علامه.....

مقدمه :

علامه محمد باقر مجلسی (ره)، از مفاخر علمای شیعه در سده یازدهم هجری قمری و یکی از نام آور ترین فقها و محدثین مکتب نورانی تشیع می باشد. که پرتو خورشید وجود او تا عصر حاضر و اعصار آتی بر جان تشنه کامان معارف اسلامی، تابنده است و حقایق این آئین برتر آسمانی را از آثار ماندگار و جاویدش برمی گیرند و زادراه سعادت می کنند .

دستان نجیب او در دشت دلدادگی، شقایق شوق می کاشت و شمیم شکوفایی می پراکند.

او فخر دانشوران ، شریعه شیدایی و از جنود مخلص مهدی آل محمد (ص) بود. امواج هدایت از دریای آثار ربوبی اش به سوی ساحل سعادت، راه می یابد و دلها و اندیشه های پاک را به فضیلت ، فطرت و فیض فرا می خواند.

از بوستان اندیشه ماورایی و اقلیم قلم اهورایی اش، نسترن اندیشه ها به معراج بصیرت می روند و با سطور سماعی او دلهای خداخواهان، محب آل طه می شوند.

کلمات رسای آن فرید دهر بر قلب مشتاقان می نشیند و چه نیکو به پارسایی و اخلاص توصیه می کرد و خود، عامل نخست آن بود. عرصه های معاد را به شیوایی در برابر دیدگان مجسم می نمود و آحاد را به ذکر احد و ا می داشت.

در حوزه های دانش و نور، در اوج آبی تعالی ، پرواز با بالهای سپید ایمان و یقین را تجربه می کرد و ارمغان سلوک خویش را به راهیان کمال عطا می نمود. او وارث رسولان، صالحان و صدیقین بود و تا بقای روزگاران نامش باقی است. سلام تمامت اهل دانش و نور بر ولادت ، حیات، رحلت و حشر او و تمامی اندیشمندان پهنه پارسایی و هدایت باد.

در گرامیداشت یاد و نام دانشمند والامرتبت و علامه بی بدیل، محمد باقر مجلسی (رض) این کتاب را به تجلیل و تکریم آن فرید دوران در حد بضاعت اندک خویش اختصاص داده ایم و امید آن داریم که همه اقشار مردم به ویژه دانشگاهیان فرهیخته، همواره رنج ها و تلاشهای بی شائبه روحانیان و دین پژوهان را با گفتار و کردار ارج نهند و در راهی گام بگذارند که رهپویی آن، آرمان مقدس این علامه متأله باشد.

در پایان جا دارد از راهنمائیها و حمایتهای بی شائبه جناب آقای محمدحسن قیصریان و جناب حجة الاسلام والمسلمین سعید عابدینی که در تهیه و تدوین این وجیزه مشوق و یاری گر ما بودند، تقدیر و تشکر نمایم .

علیرضا اسلامی فر

نگاهی بر یک طلوع

ملا محمدباقر مجلسی فرزند ملا محمدتقی مجلسی، در سال ۱۰۳۷ ق در اصفهان زاده شد و در سال ۱۱۱۰ هجری، در همان شهر چشم از جهان فرو بست. او به «مجلسی دوم» و پدر بزرگوارش به «مجلسی اول» مشهور است و هر دو در شمار دانشمندان بزرگ شیعه می‌باشند. علامه مجلسی از بزرگ‌ترین عالمان شیعه است که خدمات گوناگون و فراوانی به جهان اسلام و مذهب تشیع کرده است. از جمله خدمات فرهنگی و دینی او تألیف کتاب‌های بسیاری در موضوعات مختلف دینی به دو زبان فارسی و عربی است. اما در میان آثار گران سنگ ایشان، مجموعه عظیم بحارالانوار - که به حق دایرة المعارف بزرگ شیعه است - بیش از دیگر آثار وی موجب شهرت او شده است.

پدر علامه

پدر ارجمند علامه محمدباقر مجلسی (ره)، ملا محمدتقی مجلسی (ره)، مشهور به «مجلسی اول» است. او از مشاهیر علمای اصفهان در روزگار صفوی بود که در سال‌های نخستین قرن یازدهم زاده شد. محمدتقی مجلسی، آثار ارجمند بسیاری از خود بر جای گذاشت که کتاب‌های «روضه المتقین» و «لوامع صاحبقرانی» از جمله آنهاست. این دو کتاب شرح عربی و فارسی بر کتاب شریف «مَنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه» می‌باشد. وی شاگردان بسیاری چون «آقا حسین خوانساری» و «ملا صالح مازندرانی» را پرورد و در نهایت خود به سال ۱۰۷۰ ق در اصفهان درگذشت.

نیاکان علامه

جد پدری علامه مجلسی (ره)، ملا محمد مقصود علی اصفهانی، نخستین فرد از این خاندان است که به «مجلسی» شهرت یافت و این شهرت پس از آن بر فرزندانش اطلاق شد. بهبهانی در «مرآت الاحوال» و به پیروی از او محدث نوری در «فیض قدسی» نوشته است: «وی مردی صاحب کمال و با ورع بوده و در گرمی بخشیدن به مجلس ثانی نداشته و تخلص به مجلسی می فرموده است و لهذا این سلسله به مجلسی مشهور شده اند». جد مادری پدر علامه مجلسی، کمال الدین درویش محمد نطنزی از شاگردان شهید ثانی و محقق کرکی، و یکی از چهار دانشمند جبل عاملی بود که در آغاز عهد صفوی به ایران مهاجرت کرد. او مردی زاهدپیشه بود و بیشترین همت خود را صرف گستردن احادیث شیعه کرد، تا جایی که درباره او گفته اند: او اولین کسی است که احادیث شیعه امامیه را نشر داد. نویسنده ریاض العلماء می گوید: حافظ ابو نعیم اصفهانی، مولف «حلیة الاولیاء»، از نیاکان مجلسی بوده و به اعتقاد علامه مجلسی (ره) مذهب تشیع داشته است. خاندان علامه مجلسی از جمله پر افتخارترین خاندانهای شیعه در قرون اخیر است. در این خانواده نزدیک به یکصد عالم وارسته و بزرگوار دیده می شود.

برادران و خواهران علامه

علامه دو برادر داشت که آنها نیز مردانی متقی و زاهد بودند به نامهای ملاً عزیز الله و ملاً عبد الله، که برای تبلیغ و نشر علوم اهل بیت علیهم السلام به هندوستان رفته و ساکن آنجا گردیدند.

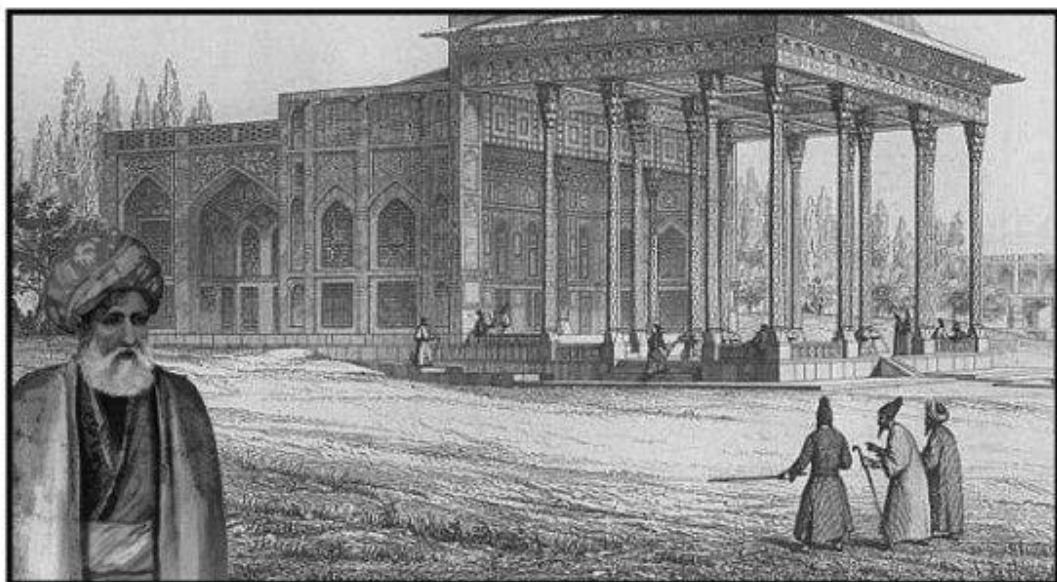
علامه مجلسی (ره) همچنین چهار خواهر داشت که آنان نیز هر یک دارای تألیفات و تحقیقات ارزنده ای در علوم اسلامی می باشند.

از جمله تألیفات آنان می توان به «شرح کافی، المشتركات فی الرجال، شرح شرایع الإسلام، شرح مطالع و شرح قصیده دعبل خزائی» اشاره نمود. همسران این زنان عالم و بزرگوار نیز از علمای بزرگ بودند. کسانی همچون ملا صالح مازندرانی، ملا میرزای شیروانی، ملا علی استرآبادی و میرزا محمد فسایی.

علامه مجلسی دارای پنج پسر بود که همگی از محضر علم و معارف پدر بهره مند شدند و به مدارجی بالا دست یافتند.

دعای خیر پدر علامه

از ملا محمد تقی مجلسی (ره) پدر علامه مجلسی (ره) نقل کرده اند :
« در یکی از شبها بعد از نماز شب یک حالت خوشی به من دست داد که فهمیدم هر حاجتی از خدا بخواهم بر آورده می شود و فکر کردم، در امور دنیا و آخرت چه چیز از خدا مسئلت بنمایم ناگاه صدای گریه محمد باقر از گهواره بلند شد. عرض کردم : الهی به حق محمد و آل محمد (ص) این طفل را مروج دین خودت و ناشر احکام سید رسولانت قرار بده و او را موفق کن به توفیقاتی که انتهایی برای آن نباشد » شکی نیست که دعای پدر در حق این فرزند شایسته مستجاب شد و آن فرزند به درجات والا دست یافت.

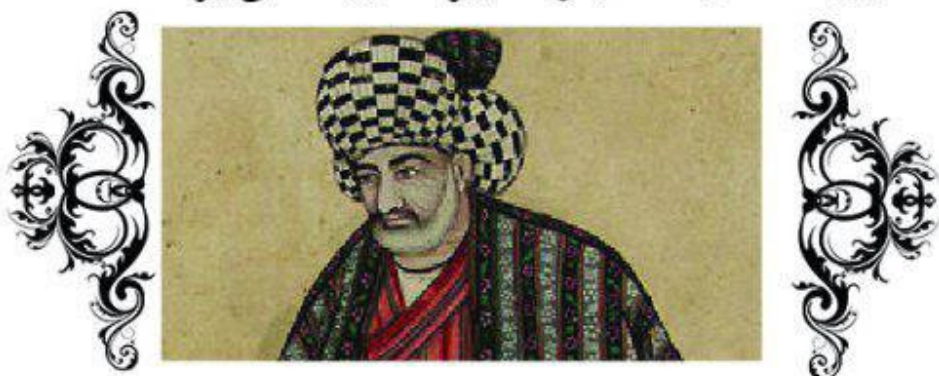
لقب شیخ الاسلامی علامه

علامه مجلسی (ره) پس از رحلت پدر بزرگوارش ، به جای او در مسجد جامع اصفهان اقامه نماز جماعت می نمود ایشان از زمان شاه عباس دوم تا زمان شاه سلطان حسین دارای مقام و قدرت مطلق دینی بود و تا آخرین روزهای حیاتش این قدرت و نفوذ همچنان رو به افزایش و تعالی می رفت ، به همین مناسبت از جانب سلاطین صفوی عنوان « شیخ الاسلامی » که عالی ترین درجه روحانیت در آن عصر بود به وی اعطا گردید .

دعای خیر پدر علامه

اساتید علامه

علامه در دوران جوانی خود از محضر دانشمندان و عالمانی عالیقدر همچون: علامه محمد تقی مجلسی، ملا عبدالله شوشتری، شیخ عبدالله بن جابر آملی، شیخ علی جبل عاملی و سایر بزرگان دین به ویژه فقیه و حکیم و محدث نامی ملا محسن فیض کاشانی که در سفری به اصفهان آمده و در آن دیار ماندگار شده بود، بهره های کافی برد.

شاگردان علامه

علامه مجلسی(ره) شاگردان بسیاری پرورد. افزون بر توفیقات بسیار، از مواهب بزرگ او اقبال طالبان علوم دینی به درس آموزی نزد وی و حضور در حلقه تدریسش بود. صاحب «ریاض العلماء» شاگردان او را بالغ بر هزار تن و سید نعمت الله جزایری، شاگرد و همکار علامه، شماره شاگردانش را بیش از هزار دانسته است و این خود از اهتمام دانشمندان آن روزگار در بهره بردن از محضر آن عالم بزرگ خبر می دهد. از اجازات متعدد او به افراد مختلف دانسته می شود که او در شاخه های گوناگون دانش های دینی تدریس می کرده و حوزه درسی وی از سال ۱۰۷۰ ق تا پایان عمر مجلسی، به مدت چهل سال، مبرزترین حلقه علمی اصفهان به شمار می رفته است. او از میان حاضران در جلسات درسش، کسانی را که آمادگی بیشتری داشتند، برای همکاری در فعالیت های تألیفی و پژوهشی فرا می خواند و حتی تسهیلاتی برای آنها فراهم می ساخت. محدث نوری ۴۹ نفر از شاگردان زبده او را معرفی نموده است که از این شمارند: سید نعمت الله جزایری، سید محمد صالح خاتون آبادی، سید محمد حسین خاتون آبادی، ملا محمد علی اردبیلی، ملا عبد الله افندی، میرزا محمد مهدی.

شخصیت معنوی علامه

علاوه بر شخصیت ظاهری، علامه مجلسی از نظر روحی نیز مدارج معنوی و کمالات روحی را پیمود تا آنجا که مصداق واقعی «عالم ربّانی» گشت که با نگاهی بر سجایای اخلاقی ایشان کاملاً روشن می‌شود، از جمله خصائص بارز اخلاقی علامه می‌توان به این موارد اشاره نمود:

۱- یاد خداوند

شاگرد گرانقدر او «سید نعمت الله جزائری» در مورد استاد خود گفته است: «علامه هیچگاه از یاد خدا غافل نبود و تمام اعمالش را با قصد قربت انجام می‌داد.»

۲- زیارت

علامه به زیارت ائمه هدی علیهم السلام اهمیت فراوان می‌داد و با وجود مشکلات آن زمان و امکانات بسیار ابتدایی برای مسافرت، چندین بار به زیارت ائمه عراق، بقیع و مشهد مقدس نائل شد و هر بار مدتی طولانی در جوار آن بزرگواران سکنی گزید. ایشان چندین بار نیز به حج خانه خدا مشرف شد.

۳- توسل

توجه خاص به توسل به معصومین علیهم السلام باعث گردید علامه مجلسی پیرامون ادعیه و زیارات مطالب فراوانی در بحار الانوار بیاورد و بجز آن، چند کتاب مستقل نیز در موضوع ادعیه و زیارت تألیف نماید از جمله: «زاد المعاد» که مرجعی مهم در کتب ادعیه متأخر است و «تحفة الزائر» و ترجمه‌هایی از زیارت جامعه کبیره و دعای سمات و...

۴- تواضع

تواضع علامه مجلسی (ره) از دیگر خصائص اوست. علامه هیچگاه به مقام اجتماعی و بالا و پایین بودن موقعیت یا سن افراد نگاه نمی‌کرد. او از سید علی خان مدنی «شارح گرانقدر صحیفه سجادیه» مطالب فراوانی در بحار آورده است و این در حالی بود که سید علی خان پانزده سال کوچکتر از علامه بوده و از حیث مقام و منزلت اجتماعی هم به او نمی‌رسید. جمع شدن همه این خصائص روحی و کمالات معنوی با علم

و دانش گسترده علامه، از او شخصیتی ممتاز ساخته بود که در تاریخ مثل و ماندی برای او دشوار پیدامی شود.

۵- زهد و پارسایی

یک ویژگی بسیار مهم در زندگی این بزرگ مرد، زهد و پارسایی و ساده زیستی اوست. علامه در عهد صفویه منصب شیخ الاسلامی حکومت صفوی را بر عهده داشت و این در حالی بود که تمام امکانات دولت در اختیار او بود.

عوامل موفقیت علامه

از بین عوامل موفقیت علامه مجلسی (ره) می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- ۱- عنایت خاصه خدا و معصومین (ع) نسبت به ایشان
- ۲- طهارت و پاکی والدین
- ۳- دعای پدر در نماز شب
- ۴- خلوص نیت و تقوای علامه
- ۵- کوشش، تلاش، فداکاری و استقامت او.

علامه ، مرد خستگی ناپذیر

علامه مجلسی (ره) از جمله دانشمندانی است که با تدوین و تحقیق و تألیف انس همیشگی داشت و هرگز شعله همت او در دانش اندوزی به خاموش نمی گرایید. آن بزرگوار تمام مدت عمر مبارک خود را صرف فعالیت های علمی نظیر تربیت شاگردان و آموختن علوم اهل بیت به آنان، و تألیف و تحقیق گذراند و حتی در خلال سفر حج یا سفرهایش به مشهدالرضا (ع) و عتبات مقدس عراق برنامه های علمی خود را ترک نمی کرد و در دو دهه آخر عمر شریفش که متولی برخی از مناصب رسمی دینی و حکومتی بود فعالیت های پژوهشی و علمی خود را ادامه می داد.

اجازات علمی علامه

علامه مجلسی (ره) از افراد بسیار اجازه روایت کتاب و حدیث گرفته بود که برخی از ایشان از مشایخ معاصر پدرش و برخی دیگر از معاصران خود او بوده‌اند. از این شمار می‌توان «ملا محسن فیض کاشانی»، «ملا صالح مازندرانی»، «شیخ خُر عاملی»، و «ملا صالح طاهر قمی» را نام برد.

آثار و تألیفات علامه

علامه مجلسی (ره) محقق پر کاری بود که در عمر شریف خویش لحظه‌ای از تألیف و تحقیق نیاسود و توانست کتابخانه بزرگی را که یادگار نیاکانش بود غنی‌تر و پر بارتر ساخته و جهت استفاده علاقه‌مندان در اختیار دانش پژوهان قرار دهد، او برای به دست آوردن کتب نادر و کمیاب به کشورهای دیگر از جمله یمن مسافرت نمود. به دست توانای علامه مجلسی کتب زیادی نگارش یافت که به دو بخش تألیفات فارسی و عربی قابل تقسیم است.

تألیفات فارسی

حیاء القلوب ، حلیة المتقین ، عین الحیاء ، مشکاة الانوار
جلاء العیون ، ربیع الاسابیع ، تحفة الزائر ، حق الیقین ، مقیاس
المصابیح ، زاد المعاد ، رساله دردیات ملل ناصبی ، شرح کتاب
روضه کافی و بسیاری از آثار دیگر از جمله تراجم و رسالات و
مناجات‌نامه‌ها و...

تألیفات عربی

بحار الانوار ، ملاذ الاخبار فی فهم تهذیب الاخبار ، شرح الاربعین
آداب الحج الاعتقادات ، الفوائد الطریقه ، الوجیزة ، المسائل الهندیة
رساله در شکوک ، رساله در اذان ، رساله در اوزان ، مرأت العقول فی
شرح اخبار آل رسول (ص) و دهها کتاب دیگر .

علامه، نویسنده پرکار

علامه محمدباقر مجلسی (ره) نویسنده‌ای پرکار بود. بسیاری از نگاشته‌های او با توجه به مشاغل اجتماعی و رسمی و نیز با در نظر گرفتن بنیه ضعیف جسمانی وی اعجاب‌انگیز است. میرمحمدحسین خاتون آبادی در رساله‌ای که «در بیان عدد تألیفات فاضل کامل علامه، رئیس العلماء و المحدثین،... مولانا محمدباقر مجلسی» تألیف کرد، تألیف‌های عربی او را بیش از ده کتاب و نگاشته‌های فارسی او را ۴۹ کتاب دانسته است. او پس از جمع کردن کل سطرهای آثار مکتوب مجلسی و تقسیم آن بر دوران عمر ۷۳ ساله ایشان (به جز دوران پیش از بلوغ) نتیجه گرفته است که او در هر روز ۶۷ سطر (یا تقریباً ۳۳ صفحه سیصد کلمه‌ای) می‌نوشته است. بی‌شک با در نظر گرفتن ایام بیماری و سفر و تدریس، این مقدار، رقم کمی نیست.

گفتار علامه درباره سلوک علمی خویش

علامه مجلسی (ره) در پیش‌درآمد بحارالانوار، مراحل تکامل درسی و سلوک علمی خود را این‌گونه گزارش می‌کند:

«من در ابتدای جوانی به فراگیری همه‌گونه‌های دانش عشق می‌ورزیدم و شیفته به دست آوردن میوه‌های درخت دانش بودم و به فضل خدا به بوستان‌های علم راه یافتم و بر دانش‌های درست و نادرست وقوف پیدا کردم، تا آن‌که آستینی پر بار از میوه‌های گوناگون و دامنی پر از گل‌های رنگارنگ فراهم ساختم. از هر آبشخوری جرعه‌ای سیراب کننده نوشیدم و از هر خرمنی خوشه‌ای بی‌نیاز کننده بر گرفتم. آن‌گاه به نتایج و غایات این دانش‌ها اندیشیدم... و سر انجام به فضل و الهام خدا دانستم که زلال دانش اگر از چشمه‌سار پاک وحی به دست نیاید، سیراب نمی‌کند و حکمتی که برخاسته از دین نباشد، گوارا نیست.»

بحار الانوار دائرة المعارف شيعه

در میان آثار علامه مجلسی (ره)، بحار الانوار جایگاهی ویژه دارد و جاودانگی ایشان بیشتر مرهون همین کار اوست. اگر ادعا کنیم که بحار معرف توانایی‌ها، گستره و دیدگاه‌های علمی علامه است گزاف نگفته‌ایم. نام کامل کتاب چنین است: بحار الانوار الجامعة لدرر اخبار الائمة الاطهار (دریاهای نور، دربردارنده گوهرهای احادیث امامان پاک). این جامع بزرگ حدیثی، از بزرگ‌ترین و نامورترین دانشنامه‌های حدیثی شیعه است که به لحاظ تنوع مباحث، آن را باید از مقوله آثار دائرة المعارفی دانست. این کتاب به سبب ذکر مأخذ روایات، پژوهش‌های گوناگون کلامی، تاریخی، فقهی، تفسیری، اخلاقی، حدیثی و لغوی مولف، طبقه‌بندی نسبتاً کامل موضوعی، شرح و بیان بسیاری از روایات، و نیز در بر گرفتن شماری از نسخه‌های نایاب کتاب‌های مؤلفان پیشین شیعه و با توجه به اعتبار علمی مجلسی، همواره مورد توجه بوده است.

انگیزه تالیف بحار الانوار در بیان علامه

علامه مجلسی (ره) در این زمینه می گوید:
علم حقیقی را در دو چیز یافتیم: یکی قرآن و دیگری اخبار معصومین (ع) و چون عقول مردم عادی بر درک این امر کافی نیست و احاطه به آن مخصوص کسانی است که روح الامین در بیوت آنان فرود آمده است، لذا رها کردم چیزی را که عمرم را بخاطر آن سپری کرده بودم. با آنکه مشتریان بسیاری داشتم و به راهی روی آوردم که نافع رستاخیز باشد، در حالیکه بازارش در

این عصر کساد بود و بعد از استخاره و استعانت از خدا تالیف بحار را شروع کردم و در اول هر باب آیات مربوط به همان باب را و سپس گفتار مفسرین در زمینه آیات ذکر شده را نقل و بعد از آن بعضی از روایات معصومین (ع) را در آن مطلب ذکر کردم و هر جا نیاز به توضیحی بود، توضیح دادم و تصمیم دارم که اگر اجل مهلتم دهد، شرح کاملی بر این کتاب بنویسم.

بحار الانوار از نگاه علمای سلف

درباره بحار الانوار اظهار نظرهای موافق و مخالف بسیاری شده است. به نظر شیخ حر عاملی (ره) موضوع بندی نیکو و نیز شرح مشکلات اخبار از ویژگی های بارز این اثر بزرگ است. محدث نوری (ره) بر این نکته که مجلسی در بحار به شرح و بیان احادیث پرداخته، گفته است که بسیاری از نکات آن در کتاب های دیگر یافت نمی شود. در الذریعه نیز این ادعا آمده است. از سوی دیگر برخی از علما از جهاتی نسبت به بحار الانوار انتقاد داشته اند که بیشتر مربوط به دو موضوع است: یکی وجود روایات ضعیف و دیگری وجود برخی از شرح های مشکل آفرین که با شتاب زدگی فراهم آمده و مانند دیگر شروح حدیثی کتاب ژرف و عالمانه نیست. علامه طباطبایی (ره) در یکی از حواشی خود بر بحار الانوار فرموده است: «علامه مجلسی چون بر مباحث فلسفی احاطه کافی نداشته، در شرح برخی اخبار غامض دچار خطا شده است.» برخی نیز گفته اند که هدف علامه از نوشتن بحار، حفظ آثار شیعه و گردآوری آنها در یک مجموعه موضوعی بوده است. در نگاه این گروه بحار چون کتابخانه ای جامع است که طبعاً هر گونه اثری در آن یافت می شود.

علامه میر محمد خاتون آبادی (ره):

من در راه سفر حج به صحبت (همراهی) علامه مجلسی مشرف گردیدم و از نور علم و هدایتش رهبری شدم و به تحصیل و تتبع در کتب فقه، حدیث، علوم مشغول شدم و مدت چهل سال بقیه عمرم را از فیوضات او بهره مند گردیدم.

بحارالانوار در بیان امام خمینی (ره)

حضرت امام خمینی (ره) در کتاب کشف الاسرار درباره بحارالانوار می‌نویسد: «کتاب بحارالانوار که تالیف عالم بزرگوار و محدث عالی مقدار محمد باقر مجلسی می‌باشد، مجموعه ای از قریب ۴۰۰ کتاب و رساله که در حقیقت یک کتابخانه کوچکی است که با یک اسم نام برده می‌شود، صاحب این کتاب چون دیده کتابهای بسیاری از احادیث است که به واسطه کوچکی و گذشتن زمانها از دست می‌رود تمام آن کتابها را بدون آنکه التزام به صحت همه آنها داشته باشد در یک مجموعه به اسم بحارالانوار فراهم کرده و نخواستہ کتابی عملی بنویسد و یا دستورات و قوانین اسلام را در آنجا جمع کند تا در اطراف آن بررسی کرده و درست را از غیر درست جدا کند. در حقیقت بحار خزانہ همه اخباری است که به پیشوایان اسلام نسبت داده شده، چه درست باشد یا نادرست، در آن کتابهایی هست که خود صاحب بحار آنها را درست نمی‌داند و او نخواستہ کتاب علمی بنویسد تا کسی اشکال کند که چرا این کتابها را فراهم کردی، پس نتوان هر خبری را که در بحار است به رخ دینداران کشید که خلاف عقل یا حسن است، چنان که نتوان بی جهت اخباران را رد کرد که موافق سلیقه ما نیست بلکه در هر روایتی باید بررسی شود و آنگاه با میزانهایی که علما در اصل و تعیین کرده اند، عملی بودن یا نبودن آن را اعلام کرد».

علامه و منبرهای وعظ و خطابه

علامه مجلسی که در مدرسه ملا عبدالله به اقامه نماز و تدریس اشتغال داشت بعد از رحلت پدر بزرگوارش در مسجد جامع اصفهان به اقامه نماز و درس دادن مشغول گشت. در پای درس او بیش از هزار طلبه می‌نشستند و از نور علم و معرفت دل‌های خود را جلا می‌دادند. سید نعمت‌الله جزایری که نامی‌ترین شاگرد اوست، می‌گوید:

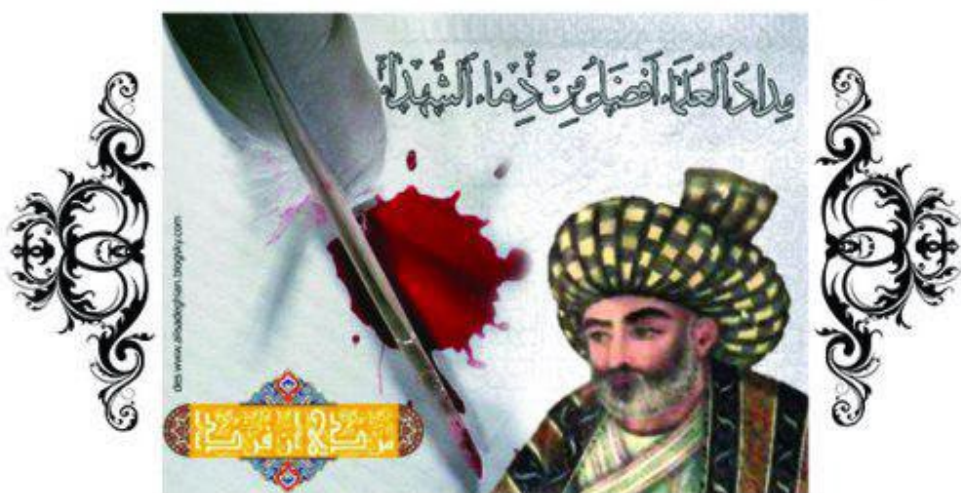
با آنکه در سن جوانی به سر می‌برد چنان در علوم تتبع کرده بود که احدی از علمای زمانش به آن پایه نرسیده بودند. هنگامی که در مسجد جامع اصفهان مردم را موعظه می‌کرد هیچ کس فصیح‌تر و خوش کلام‌تر از او ندیدم. حدیثی که شب مطالعه می‌کردم چون صبح از او می‌شنیدم چنان بیان می‌کرد که گویی هرگز آن را نشنیده‌ام. تواضع و بزرگ منشی او چنان بود که بسیاری از بزرگان حوزه برای نشان دادن ارادت خود به او و شناساندن ارزش علامه به طلاب جوان گاهی به پای درس ایشان حاضر می‌شدند. «شیخ محمد فاضل با اینکه مجلس درس و مباحثه داشت به حوزه درس علامه حاضر می‌شد و عملاً به طلاب درس تواضع می‌آموخت و علامه نیز در مقابل به شاگردانش اظهار می‌داشت استفاده او از من کمتر از استفاده من از اوست بلکه استفاده من از او بیشتر است.

محل تدریس و منبر علامه مجلسی (ره) در مسجد جامع اصفهان

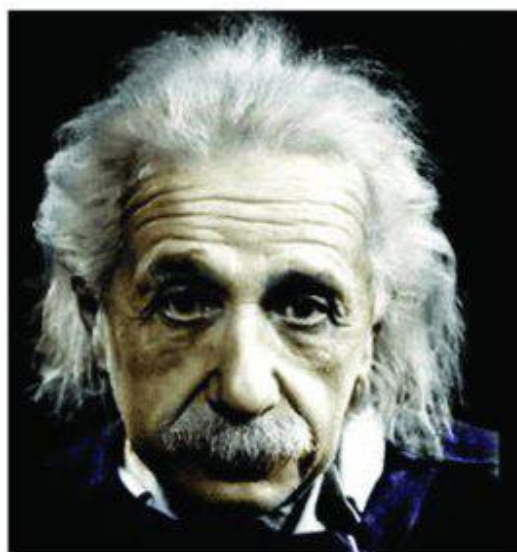
علامه و سفرهای علمی

علامه هیچگاه در سفر، قلم را از خود جدا نمی‌ساخت و همواره آن را چون دل خویش صیقل می‌داد و با آن به راز و نیاز می‌پرداخت. «علامه جلد بیست و دوم بحار الانوار را در نجف اشرف بعد از مراجعت از سفر حج تألیف نمود.» و «در مراجعت از سفر خراسان در بین راه ترجمه خطبه امام رضا (ع) و رساله وجیزه رجب را نگاشت.»

هنگام سفرهای علامه، طلاب فرصت را غنیمت می‌شمردند و با او همراه می‌شدند تا در فضایی ساده و دوستانه سعادت واقعی را در کلام او جستجو کنند میر محمد خاتون آبادی می‌گوید: «من در اوان کودکی در تحصیل حکمت و معقول حریص بودم و تمام اوقات عمر خود را در آن مصروف می‌داشتم تا آنکه در راه حج به صحبت علامه مولی محمد باقر مجلسی مشرف گردیدم و با او ارتباط نزدیک یافتم و از نور علم و هدایتش رهبری شدم و به تحصیل و تتبع در کتب فقه و حدیث و علوم مشغول شدم و مدت چهل سال بقیه عمرم را از فیوضات او بهره‌مند شدم.»

در روزهایی که علامه در مشهد مقدس برای زیارت حضرت امام رضا (ع) مشرف بود جمع انبوهی از علماء فضلا و طلاب جهت استفاده از علوم او تقاضای درس حدیث می‌کردند و علامه مجلسی کتاب اربعین حدیث را در این ایام نوشت. هنگامی که علامه شرح اربعین را به اتمام رساند، یکی از فضلاء اهل سنت بعد از دیدن کتاب از راه انصاف و محبت گفت: ما گمان می‌کردیم پایه علمی علامه مجلسی منحصر به ترجمه کتاب از عربی به فارسی است تا اینکه کتاب «اسماء و العالم»، «بحار» و «شرح اربعین» او را دیدم، دانستم که علامه مجلسی دانایی است که مافوق او در علم نمی‌باشد.

آلبرت اینشتین و علامه

آلبرت اینشتین (۱۹۵۵ میلادی) در رساله پایانی عمر خود با عنوان: Die Erklarung که در سال ۱۹۵۴ تحریر کرد، اسلام را بر تمامی ادیان جهان ترجیح می دهد و آن را کامل

ترین و معقول ترین دین می داند. این رساله در حقیقت همان نامه نگاری محرمانه اینشتین با آیت الله العظمی بروجردی (ره) (۱۳۴۰ شمسی) است که توسط مترجمین برگزیده دربار ایران، محرمانه صورت پذیرفته است، اینشتین در این رساله «نظریه نسبیت» خود را با آیاتی از قرآن کریم و احادیثی از نهج البلاغه و بیش از همه بحار الانوار علامه مجلسی (که توسط حمیدرضا پهلوی) از عربی به انگلیسی و... ترجمه و تحت نظر آیت الله بروجردی (ره) شرح شده بود) تطبیق داده و نوشته است: که هیچ جا در هیچ مذهبی چنین احادیث پر مغزی یافت نمیشود و تنها این مذهب شیعه است که احادیث پیشوایان آن نظریه پیچیده «نسبیت» را ارائه داده ولی اکثر دانشمندان نفهمیده اند از آن جمله حدیثی است که علامه مجلسی در مورد معراج جسمانی رسول اکرم (ص) نقل می کند که: هنگام برخاستن از زمین دامن یا پای مبارک پیامبر (ص) به ظرف آبی میخورد و آن ظرف واژگون می شود. اما پس از اینکه پیامبر اکرم (ص) از معراج جسمانی باز می گردند، مشاهده می نمایند که پس از گذشت این همه زمان هنوز آب آن ظرف در حال ریختن روی زمین است... اینشتین این حدیث را از گرانبها ترین بیانات علمی پیشوایان شیعه در زمینه «نسبیت زمان» دانسته و شرح فیزیکی مفصلی بر آن می نویسد...

گفتار بزرگان در توصیف علامه

بسیاری از بزرگان از علامه مجلسی (ره) با عنوان بزرگ‌ترین احیاگر حدیث شیعه و از مروّجان موفق و کم مانند امامیه یاد می‌کنند. تعبیراتی چون یگانه روزگار، کاونده دریاها، حقایق الهی، روشن کننده مسائل پیچیده شریعت، جامع نیکی‌ها و فضیلت‌ها، عالم ربانی، خدمت‌گزار اخبار امامان، خاتم المحدثین، جامع معقول و منقول، کشف حقایق ظاهری و باطنی قرآن، و سرآمد گذشتگان و آیندگان، که در نوشته‌های دانشمندانی چون اردبیلی، شیخ حر عاملی، یوسف بحرانی و سید بحر العلوم آمده، نشان از پایگاه بلند او در نزد دانشمندان علوم دینی دارد.

شیخ حرّ عاملی (ره)، صاحب کتاب شریف «وسائل الشیعه»، در اجازه‌نامه‌ای که برای علامه مجلسی نوشته، آورده است: «او تمام همت خود را مصروف آموختن دانش حدیث و فقه، و بلکه همه شاخه‌های معارف، کرده و تمام نیروی عمیق فکری و اندیشه وقادش را در به دست آوردن همه کمالات به کار گرفته است». فیض کاشانی (ره) نیز در اجازه نامه‌اش به علامه آورده است که «او جامع علوم عقلی و نقلی است»

محدث نوری (ره) در توصیف علامه چنین می‌گوید: محمد باقر بن محمد تقی مجلسی، مروج مذهب و دین، زنده کننده شریعت سید المرسلین، علامه زمان و فائز به فضایل تمام اقران و دریای موج متلاطم و شکافنده دانشها است.

علامه و از بین بردن آئین‌های انحرافی

علامه مجلسی (ره) عالمی دینی بود که عرصه نشر تعالیم شیعی، ترویج آداب و سنت‌های دینی، باز گفتن دیدگاه‌های خود درباره نحله‌ها و فرقه‌های منحرف از دین، سامان دادن یکی از بزرگ‌ترین جوامع حدیثی شیعه و امر به معروف و نهی از منکر را میدان فعالیت خود قرار داد. او افزون بر همه اینها به علت این که دوران صفویه، صوفیه قدرتی فراگیر به دست آورده و پادشاهان به جای مخالفت، از آنان پشتیبانی می‌کردند و مکتب اهل بیت پیامبر (ص) در حال برچیده شدن بود. در این موقعیت حساس، علامه مجلسی با توکل بر خدا و ایثار و فداکاری موفق شد با نفوذ در دربار صفویه، درباریان را به خود جذب و در نتیجه دین و مملکت و ناموس مردم را از دست اجانب و آئینهای انحرافی نجات دهد.

علامه و بت شکنی

علامه مجلسی (ره) بعد از به دست گرفتن اجرای احکام شرع در دوران سلطنت شاه سلیمان نخستین کاری که انجام داد، شکستن بت کفار هند در شهر اصفهان بود «روزی به گوش شیخ رسید که جماعتی از کفار هند پنهانی بتی را که در شهر اصفهان بوده، می پرستند. پس حکم شرعی به شکستن آن بت صادر کرد و سعی و تلاش کفار مؤثر نیفتاد و هر چه مال و منال و هدایا تقدیم همایونی نمودند که بلکه آن داهیه را از سر معبود خودشان دفع کرده باشند، سودی نبخشید و بر حسب حکم نافذ آن عالم ربانی، بت را شکستند». اهمیت این کار علامه در آن بود که وجود بت در پایتخت کشور مدعی شعار توحید و نفی شرک و بت پرستی، مایه ننگ آن محسوب می شد. این اقدام وی در زمان خود و بعد از وی مورد تحسین و ستایش عالمان دینی قرار گرفت. به گفته ملک الشعرا این عمل در ترویج شیخ، فایده‌تی بزرگ حاصل نمود.

علامه و شاهان صفوی

علامه مجلسی (ره) در مدت هفتاد و سه سال عمر خود با چهار تن از پادشاهان صفوی پادشاهان صفوی به نام های شاه صفی، شاه عباس دوم، شاه سلیمان صفوی و شاه سلطان حسین صفوی (آخرین پادشاه سلسله صفویه) معاصر بود.

علامه مجلسی (ره) بعد از رحلت آقا حسین خوانساری (که منصب شیخ الاسلامی را در زمان شاه سلیمان صفوی به عهده داشت)، در سال «۱۰۹۸ هجری» با پیشنهاد و درخواست شاه سلیمان از طرف وی به مقام شیخ الاسلامی دارالسلطنه اصفهان منصوب شد و تا پایان سلطنت شاه در این مسند باقی ماند. بعد از مرگ شاه سلیمان در سال «۱۱۰۵ هجری» و جلوس شاه سلطان حسین بر تخت سلطنت، علامه مجلسی مجدداً از طرف شاه صفوی در منصب قبلی خود ابقا گردید و تا سال وفاتش «۱۱۱۰ هجری» عهده‌دار این منصب بود. بنا بر این، علامه مجلسی به مدت هفت سال در دوران سلطنت شاه سلیمان و نیز پنج سال در سلطنت شاه سلطان حسین و در مجموع مدت دوازده سال شیخ الاسلام اصفهان بود. وی در این مدت به رسم معمول، منصب امامت جمعه و قضاوت

شهر اصفهان را نیز به عهده داشتند. بعد از محقق کرکی (ره)، ایشان از با نفوذترین علمای دوران صفوی بودند، به طوری که بعضی از مخالفان، او را مخترع مذهب شیعه ملقب ساختند. علامه در مدت تصدی‌شان بر منصب شیخ‌الاسلامی، فعالیت‌های سیاسی مهمی را انجام دادند.

مورخان نوشته‌اند: در مراسم تاج‌گذاری شاه سلطان حسین صفوی، شاه اجازه نداد کسی از صوفیان به رسم معمول شمشیر را زیب پیکر وی سازد، و در عوض انجام آن را از شیخ‌الاسلام خواست. علامه مجلسی (ره) با دست خود شمشیر سلطنت را به کمر شاه بست و خطبه مراسم تاج‌گذاری را نیز انشا نمود. شاه صفوی در مقام سپاس از این اقدام علامه اظهار داشت: در عوض این خدمت چه خواسته‌ای دارند تا آنها را برآورده سازد. علامه مجلسی سه خواسته را عنوان کرد: نخست، منع شراب؛ دوم، منع جنگ طایفه‌ها و سوم، منع دستجات کبوتربازی. شاه خواسته‌های ایشان را پذیرفت و بی‌درنگ فرمان لازم را صادر کرد. در مورد خواسته دوم و سوم، باید اوضاع اجتماعی آن روز اصفهان و دیگر شهرهای ایران ملاحظه شود؛ چرا که در آن عهد، اشخاصی در پی ارتکاب این اعمال موجب اذیت و آزار شهروندان می‌گشتند. جنگ طایفه‌ها هم که بنیان‌گذار آن شاه عباس اول بود، پیامدهای ناگواری از قبیل کشته و زخمی شدن عده‌ای بی‌گناه را به دنبال داشت، این دو مسأله از مسائل و مشکلات اجتماعی آن دوران محسوب می‌شد، به گونه‌ای که رفع این منکرات جز با فرمانهای حکومتی امکان‌پذیر نبود. درخواست نخست، بسیار مورد توجه و دارای اهمیت بود. به نظر می‌رسد علامه مجلسی (ره) با تیزبینی و آینده‌نگری که داشت، متوجه انحطاط دولت مقتدر صفویه در آینده نه چندان دور شده بود؛ زیرا به گمان قوی، او از شراب‌خواری شاه سلیمان و درباریان فاسد، آگاه بود.

علامه و منع از باده نوشی درباریان

به گفته شاردن «نمی‌توان باور کرد که تاب و تحمل این پادشاه (سلطان حسین صفوی) در نوشیدن مشروب تا چه اندازه است... شاه تقریباً همیشه مست است... حتی این پادشاه، بزرگان و اشراف را نیز مجبور می‌کرد مشروب بخورند...» تاریخ صفویه پر از گزارش‌هایی است که مورخان درباره می‌گساری پادشاهان آن داده‌اند. در میان پادشاهان صفویه، جز شاه طهماسب و احتمالاً شاه اسماعیل اول، بقیه سلاطین این سلسله به می‌گساری و عیاشی آلوده بودند. اعتیاد به شراب در مورد جانشینان شاه عباس اول، یعنی شاه صفی، شاه عباس دوم، شاه سلیمان و شاه سلطان حسین از حد گذشته بود.

با توجه به حاکمیت چنین شرایط نامناسب اخلاقی بر دربار صفوی و نیز جامعه آن روز می‌توان گفت: علامه مجلسی (ره) از ابتدای تصدی منصب شیخ‌الاسلامی در پی فرصتی می‌گشت تا فرمان منع شراب را از شاه صفوی بگیرد، به گونه‌ای که خود شاه و درباریان را نیز فرا گیرد. با وجود احتمال آلوده شدن شاه جدید به باده نوشی و لزوم پیش‌گیری از آن، اظهار چنین خواسته‌ای به منظور اجرای یکی از احکام الهی، ضروری می‌نمود. بنابراین، آنچه وظیفه دینی و مسئولیت سیاسی وی اقتضا می‌کرد، انجام داد. البته بنا به گزارشهای تاریخی، اقدامات علامه مجلسی (ره) در جلوگیری از آلوده شدن شاه صفوی به باده نوشی، با توطئه مریم بیگم - عمه پدر شاه - با شکست مواجه شد و شاه سلطان حسین نیز مانند اعقاب و پدران خود به شراب ممنوع آلوده گشت. به گفته مورخان «از آن به بعد سخت پای‌بند شراب شد، به طوری که ندرتاً هوشیار دیده می‌شد و طبعاً دیگر قادر به تمشیت امور دولتی نبود.» نتیجه نادیده گرفتن این حکم شریعت، آن بود که شاه سلطان حسین بر اثر افراط در باده نوشی و عیاشی چنان سست عنصر و بی‌اراده گشت که در حمله افغان با دست خود تاج و تخت سلطنت را به محمود افغان تسلیم کرد.

علامه و تالیف رساله سیاست نامه

از دیگر اقدامات سیاسی علامه مجلسی (ره) تالیف رساله مستقل، ساده و روان فارسی به نام «آداب سلوک حاکم با رعیت» را می‌توان ذکر کرد. این رساله ترجمه عهدنامه مالک اشتر به ضمیمه سه حدیث دیگر است. از آنجا که مسلک علمی علامه مجلسی، به مسلک اخباری نزدیک بوده، قهراً سیاست‌نامه را نیز با همان روش تالیف کرد. به نظر می‌رسد علامه مجلسی با مشاهده فساد دولت‌مردان صفوی و گرایش آنها به عیاشی، تجمل‌گرایی، اسراف و تبذیر، راحت‌طلبی، ظلم و ستم نسبت به مردم و غفلت آنان از امور کشورداری، در صدد نگارش این رساله برآمد و هدف از تالیف آن را «تنبیه ارباب غفلت و اصلاح اصحاب دولت» بیان کرد. تاریخ تحریر این رساله که با عنوان «کیفیت سلوک ولات عدل با کافه عباد» نیز نام‌گذاری شد، بنا بر قولی به سال «۱۱۰۳ هجری» در زمان سلطنت شاه سلیمان صفوی ذکر شده است.

چند سخن نغز از علامه

- * من در اخبار آل محمد (ص) به فحص و بحث پرداختم و به تحقیق و واری نشستم و چون با دقت بیشتری واری کردم، اخبار آل محمد (ص) را کشتی نجات امت یافتم که بار آن سعادت و نیک بختی است.
- * علم حقیقی را در دو چیز یافتم، یکی کتاب قرآن که به هیچ وجه باطل در او راه ندارد و دیگری اخبار اهل بیت رسالت (ع) که خداوند آنها را خزانة علم و ترجمان وحی خود قرار داده است.
- * من از چمنزار علوم آل محمد (ص) باغ‌ها و بوستانها یافتم، پر گل و پر بار، هر میوه و حکمتی که چیده بودم، خوشبوتر و مطبوع‌تر از آن را در حدیث اهل بیت (علیهم السلام) دیدم. به هر حقیقتی که پی بردم، ریشه آن را در سخنان دُرربار آنان یافتم.

نظر امام خمینی (ره) در مورد حضور علامه در دربار صفویه

حضرت امام خمینی (ره) در باره حضور علامه محمد باقر مجلسی به عنوان شیخ الاسلام در دستگاه صفویه که مورد انتقاد بعضی از نویسندگان معاصر واقع شده است، می فرمایند:

مرحوم مجلسی و امثال مرحوم مجلسی که در دستگاه صفویه بود، صفویه را آخوند کرد، نه خودش را صفویه کرد. آنها را کشاند توی مدرسه و توی علم و توی دانش و اینها تا آن اندازه که البته توانستند.

می بینیم یک طایفه از علما، اینها گذشت کردند و برای ترویج دیانت و ترویج تشیع اسلام و ترویج مذهب حق، اینها متصل شده اند به یک سلاطین و این سلاطین را وادار کردند خواهی نخواهی برای ترویج مذهب.

اینها آخوند درباری نبودند، این اشتباهی است که بعضی از نویسندگان امروزی می کنند. سلاطین اطرافیان این آقایان بودند. اینها اغراض سیاسی داشتند، اغراض دینی داشتند، نباید یک کسی تا به گوشش خورد که مثلا مجلسی (ره)، محقق ثانی (ره)، نمی دانم شیخ بهایی (ره)، با اینها روابط داشتند، می رفتند سراغ اینها، خیال می کنند که اینها مانده بودند برای جاه و عزت و احتیاج داشتند به اینکه سلطان حسین و شاه عباس به اینها عنایتی بکنند، این حرفها نبود در کار، اینها گذشت کردند، یک گذشت، یک مجاهده نفسانی کردند، برای اینکه این مذهب را به وسیله آنها در یک محیطی که اجازه می گرفتند که شش ماه دیگر اجازه بدهید ما حضرت امیر (ع) را سب بکنیم، ترویج کنند.

داستانهایی از زندگی علامه

خط خاطره:

نامش سید نعمت‌الله بود. به آرزویی بزرگ رسیده بود. چهار سال اجازه پیدا کرد تا در خانه علامه ساکن شود، برای شاگردی. خوش‌کلامی علامه، مبهوتش می‌کرد. گاهی حدیثی را از زبان علامه می‌شنید که به نظرش می‌رسید تا به حال نشنیده و تازه است، اما آخر کلام می‌فهمید که این همان حدیثی است که دیشب خواندم. شیخ‌الاسلام شاه‌حسین صفوی بود، یعنی در دستگاه قضاوت و رسیدگی به امور زنان بیوه و یتیمان می‌کوشید.

با خود عهد کرده بود که کار مردم را زود و خوب راه بیندازد. کاری را به فردا نمی‌سپرد. نماز جماعت هم که برکت کارش بود. آشنا و غریبه، همه می‌دانستند که چقدر وقت علامه پر است و پر خیر. همه دوستش داشتند و می‌خواستند میزبانش باشند. به عقیده‌شان حتی برای یک وعده، میزبان علامه بودن، نعمت بود. این بود که علامه، اکثر شب‌ها را جایی دعوت داشت. میهمانی که تمام می‌شد، پرداختن به امور خانه و مطالعه، واجب‌تر از هر چیز به نظرش می‌رسید و آن همه کار و خستگی، مطالعه را محدود نمی‌کرد.

شب وصل:

مطالعه می‌کرد. چشمش به حدیثی از امام صادق (علیه‌السلام) افتاد: «وقتی مؤمنی بمیرد و چهل مؤمن بر جنازه او حاضر شوند و بگویند؛ خدایا! ما جز خوبی چیزی از او نمی‌دانیم و تو بر حال او، از ما داناتری؛ خداوند فرماید: من گواهی شما را درباره او پذیرفتم و آمرزیدم آنچه را از او می‌دانستم و شما نمی‌دانستید».

برق از چشمانش پرید. تا صبح خوابش نمی‌برد و مبهوت این همه لطف خداوند بود. فردا منبر رفت. و شروع کرد: بسم‌الله الرحمن الرحیم ... اشهد ان محمد رسول‌الله و اشهد ان علیا ولی‌الله ... اشهد ان الصراط حق ... و بعد گفت: ای مردم، این است اعتقاد و ایمان من. از شما می‌خواهم که شهادت بدهید به آن چه از من شنیدید و این شهادت را بر کفن من بنویسید. دستور داد، کفنی آوردند و مردم، همه شهادت‌شان را روی آن نوشتند و این شد سنتی حسنه در میان شیعیان که هنوز هم کم و بیش ادامه دارد.

وفات علامه

علامه محمد باقر مجلسی (ره) آن محقق پر کار و عالم نامدار پس از عمری پر برکت که سراسر وقف خدمتگزاری به علم و دین و دانش و فرهنگ در جهان اسلام گردید ، عاقبت در سن ۷۳ سالگی و در آخرین روزهای ماه مبارک رمضان سال ۱۱۱۰ هـ ق در شهر دانش پرور اصفهان، چشم از جهان فرو بست و به سرای باقی شتافت. پیکر پاک آن مرحوم بعد از تشییع با شکوه در مسجد جامع اصفهان در جوار پدر و خاندان دانشمند مجلسی به خاک سپرده شد.

یکی شعرای آن زمان ماده تاریخ فوت علامه مجلسی (ره) را (به حروف ابجد) در شعر زیر آورده است :

مقتدای اهل دانش، باقر علم و حکم
آن سَمی پیشوای پنجمین از مجد و شأن
رفت از دنیای فانی سوی گلزار بهشت
کرد مرغ روح او بر شاخ طوبی آشیان
«آفتاب آسمان دین نهان شد» گفت عقل
«پیشوای اهل دنیا رفت» اندر آسمان

سالم ماندن جنازه علامه بعد از ۳۰۰ سال

در روز پنج شنبه سوم ماه صفر سال ۱۴۱۰ هجری قمری مصادف با سال ۱۳۶۹ هجری شمسی به دستور آیت ا... سید شهاب الدین مرعشی نجفی (ره)، هیئت امنای مقبره، جهت نصب ضریح مطهر علامه مجلسی مشغول شدند، در موقع نصب ضریح به سنگی برخورد نموده و مجبور می شوند آن قطعه سنگ را کنار بزنند، در این هنگام حفره ای به سمت قبر باز می شود، وقتی با چراغ قوه به داخل آن نگاه کردند، مشاهده نمودند با گذشت بیش از ۳۰۰ سال از رحلت آن عالم جلیل القدر، انگشت شصت پای علامه و کفن آن بزرگوار سالم می باشد.

بر آورده شدن حاجت ، با توسل به قبر علامه

حجة الاسلام و المسمین محمد باقر ابطحی می گوید: "در قم تصمیم گرفتم منابع کتاب بحار الانوار علامه مجلسی یعنی کتاب « الامامه التبصره » اعلام الدین دیلمی را پیدا کنم ، هر چه جستجو کردم و از علمای بزرگ پرسیدم نیافتم، به اصفهان آمده و بر مزار علامه مجلسی (ره) حاضر شدم و سوره تبارک و الرحمن را خوانده و هدیه به روح مرحوم مجلسی اول (پدر علامه) و مجلسی دوم (علامه) نمودم و از آن دو بزرگوار خواستم که از خدا بخواهند تا آن کتاب پیدا شود. و ساعتی بعد عالمی را دیدم، به من گفت: چند روز قبل، جهت خرید کتاب از خانه خارج شدم، به شخصی برخورد کردم، به من گفت: آقا! یک بسته بندی در گنجینه خانه ما هست که داخل آن پر از قرآن و کتابهای پاره است، می ترسم از بین برود، لطفا شما بیایید و صفحات قرآنی را جدا کنید. من با اینکه عجله داشتم ولی چون اسم قرآن را آورد، به خانه ایشان رفتم، وقتی بسته بندی را باز کردم به اول چیزی که برخورد کردم کتاب (الامامه و التبصره) به خط مرحوم مجلسی (ره) بود. تا این خبر را شنیدم گریه کردم و جریان امر را توضیح دادم."

سال شمار زندگی علامه از ولادت تا وفات

- ۱۰۳۷ هجری : تولد در شهر اصفهان
- ۱۰۴۷ تا ۱۰۵۲ هجری: آموختن علوم دینی در نزد پدر
- ۱۰۵۲ تا ۱۰۵۹ هجری: تحصیل دروس علوم عقلی و نقلی
- ۱۰۵۹ تا ۱۰۷۵ هجری: آغاز تحقیق و تالیف
- ۱۰۶۹ تا ۱۰۸۹ هجری: تربیت طلاب و امامت نماز جمعه
- ۱۰۷۰ هجری: فوت ملا محمدتقی مجلسی ، پدر علامه
- ۱۰۹۸ هجری: پذیرش منصب شیخ الاسلامی زمان سلیمان صفوی
- ۱۱۰۳ هجری: تالیف رساله سیاست نامه
- ۱۱۰۵ هجری: پذیرش منصب شیخ الاسلامی زمان حسین صفوی
- ۱۱۰۹ هجری: تالیف آخرین اثر (حق الیقین)
- ۱۱۱۰ هجری : رحلت علامه در سن هفتاد و سه سالگی

منابع :

- * ریاض العلماء
- * مرآت الاحوال
- * کشف الاسرار
- * وسائل الشیعه
- * بحار الانوار
- و سایتهای مرتبط

کانون قرآن و عترت
دانشگاه آزاد اسلامی
واحد شهر علامه مجلسی (ره)

علامه مجلسی

علامه مجلسی (ره) : علم حقیقی را در دو چیز یافتیم یکی کتاب قرآن که به هیچ وجه باطل در آن راه ندارد و دیگری اخبار اهل بیت رسالت (ع) که خداوند آنها را خزانه علم و ترجمان وحی خود قرار داده است.

ضریح مطهر علامه محمد باقر مجلسی (ره)

در مسجد جامع اصفهان